

A

SZÓLÁSSZABADSÁG

ALAPVONALAI

*Magyar, angol, amerikai
és európai összehasonlításban*

A doktori értekezés tézisei

Koltay András

Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Jog- és Államtudományi Kar
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

Budapest, 2008.

Témavezetők: Prof. Dr. Kilényi Géza
és Prof. Dr. Jobbágyi Gábor

TARTALOMJEGYZÉK

I. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJA ÉS A KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT.....	3
II. A KUTATÁS MÓDSZERE	6
III. AZ ÉRTEKEZÉS RÖVID BEMUTATÁSA, A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK ISMERTETÉSE	6
IV. A SZERZŐ KORÁBBI PUBLIKÁCIÓI	18
V. A JELÖLT ÉLETRAJZA.....	22
DOCTORAL THESIS. HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.	

I. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMÁJA **ÉS A KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT**

A szólásszabadsággal kapcsolatban felmerülő egyes kérdések nap, mint nap előbukkannak a közélet vitái során. Nyilvánvaló, hogy a jog szemszögéből lefolytatott vizsgálat csupán az egyik a problémák lehetséges megközelítései közül, és a jog e területen sem képes olyan kimerítő, teljességgel elfogadható válaszokat adni, amelyek a vitákat mindenki számára megnyugtató módon zárnák le.

1989 óta próbáljuk meg tanulgatni, kidolgozni a szólásszabadsággal összefüggő joganyagot, és lemérni annak gyakorlati működőképességét a mindennapok során. Az alapjogok tekintetében természetesen nem állt rendelkezésünkre olyan magyar jogi hagyomány, amelyhez vissza lehetett volna nyúlni, így állítván legalább töredékesen helyre a megszakadt folytonosságot. A tanulási folyamat azonban lassú és számos tényező által akadályozott. A szólásszabadság ugyanis nem csak a jogtudomány által vizsgálható kérdés, az arról folyó vitákban szerepet kér a filozófia, a szociológia, a kommunikáció, a történettudomány, az irodalomtudomány és nem utolsósorban a politológia, valamint közvetlenül a politika is. A jog tartalma és határai feletti vitákban a jogászok talán még képesek lennének megküzdeni a többi társadalomtudomány képviselőivel, utóbbi azonban mindegyiküknél erősebb: a magyar társadalomra túlzottan is rátelepedő politika a jogászok zárt birodalmát sem hagyja érintetlenül. A jog feletti viták egyes érvei mögött időről időre kirajzolódik a távlatosságot nélkülöző, az elveket a napi pragmatizmus alá rendelő gondolkodásmód. Úgy kellett tehát az elmúlt években a szólásszabadság (és annak kiemelten fontos részterülete, a sajtószabadság) elméleti alapjait megteremteni, hogy közben a napi politikai harcokat is meg kellett vívni – ez a körülmény óhatatlanul okozója lett a kiépülő rendszer egyes hibáinak.

A szólásszabadság mindenkori állapota nem csupán a jogrendszer egészéről ad hű keresztmetszetet, tekintettel a felmerülő kérdések sokszínűségére, amelyek szinte valamennyi jogágot érintik, hanem a társadalom, de legalábbis a közélet helyzetét is jól tükrözi. A szólásszabadságról alkotott felfogás ugyanis kulturális kérdés is, és a választott megoldásokból pontosan lemérhetők a közösség választott értékpreferenciái is. Ezért marad a szólásszabadság mindenhol örökké időszerű téma, amely felett még a meggyökeresedett demokráciákban is naponta késhegyre menő viták folynak.

Az 1989-ben kivívott szólásszabadság oly mértékű, amely példátlan a korábbi magyar történelemben. A világ azonban jelentősen megváltozott azóta, hogy 1848 márciusának forradalmi hevületében Magyarországon először vívta ki néhány száz vagy ezer ifjú a sajtó szabadságát. A XX. század sokszoros rendszerváltásai után, 1989 óta a társadalmi szolidaritáson, a közös döntéshozatalon és az egyén szabadságán nyugvó demokratikus rend felépítésén

munkálkodunk. Az Állam (ezúttal, tudatosan nagybetűvel) és az egyén viszonya jelentősen megváltozott tehát, nem hagyva érintetlenül a szólásszabadság kérdéseit sem. Az egyes problémák vizsgálatakor elsősorban az *egyén és a hatalom* viszonyának kérdései foglalkoztattak. Amíg korábban az Állam, illetve a vele szoros összefonódásban létező egyéb autoritások, mint például az Egyház volt egyedülként képes a szabadság korlátozására, az elmúlt százötven évben más hatalmak is felemelkedtek, amelyek képesek az egyén autonómiája ellenében hatni. Különös erővel tör a felszínre ez a kérdés a sajtószabadság fogalmi elemeinek, határainak vizsgálatakor. Még a médiaimperializmus tézisének elutasítók számára is nyilvánvaló, hogy a sajtó társadalmi szerepe jelentősen módosult az elmúlt évtizedekben. Informáló és kultúra-terjesztő szerepét szórakoztató funkciója jelentős részben kiszorította. Ez a körülmény, illetve a tömegtársadalmak megszilárdulása, a hagyományos együttélési keretek meglazulása vagy megszűnése az állampolgárok jelentős részét kiszolgáltatja a sajtónak: többségük szinte valamennyi információját és valamennyi szellemi táplálékát a sajtóból meríti. Ezzel a befolyással pedig nagyon könnyű visszaélni, ha a sajtót elsősorban a nyereségszerzés eszközeként, vagy az egyéni autonómia gyakorlási lehetősége egyik terepének tekintjük. Az egyén és a hatalom viszonyának egyes kérdései tehát ma már tehát úgy is feltehetőek, hogy ebben a relációban az Állam egyáltalán ne is szerepeljen.

A választott téma kifejtése – tekintettel a fent már említett „előzmény nélküliségre” – nem nélkülözheti az összehasonlító szemléletmódot. Az egybevetett jogrendszerek kiválasztása mindig kissé önkényes, de minden esetben megmagyarázható. Az Egyesült Államok jogának tárgyalását megfelelően indokolja az a körülmény, hogy az elmúlt években rohamosan terjedő divattá vált az amerikai megoldások számunkra is érvényes mérceként való felemlegetése. De ettől függetlenül is, az európai felfogástól a legtöbb elemében rendkívüli mértékben elütő amerikai szólásszabadság-jog már csak egyedisége, különlegessége miatt is érdemes a figyelemre. Az angol jog megoldásai az amerikaival – a két jogrendszer közös vonásai miatt – kiválóan párhuzamba állíthatók. Az angol jogfelfogás nem felel meg az amerikaiaknak, de nem is igazán európai. Ebből a sajátos kettősségből egy meglehetősen izgalmas, és az első szemügyre vétel alkalmával nehezen áttekinthető rendszer alakult ki, amely szintén méltó a figyelmünkre. A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata pedig szinte evidenciaként szerepel az értekezés oldalain, tekintettel a bíróság azon törekvésére, hogy az egységes európai alapjog-védelmi rendszer megalkotásában segítsenek. Az összehasonlító módszer általam választott angolszász orientációjából következik, hogy az elméleti kérdések tárgyalása is elsősorban angol, illetve amerikai szerzők munkáira épül. Azt gondolom egyébként, hogy a szólásszabadsággal kapcsolatban az elmúlt évszázadokban a legtöbb – szerencsésebb történelmű – országban feltették, és meg is válaszolták a legfontosabb felmerülő kérdéseket,

így választott megoldásom talán nem válik túlzottan az elméleti megalapozás kárára.

Az idegen nyelvről történő átültetések során egyes szakkifejezések lefordítása alaposan feladta számomra a leckét. Az ilyen, „bátrabb” átültetéseiimmél, illetve a gyakrabban használatos, és esetleg mások által másképpen fordított kifejezések esetében a szövegben szögletes zárójel rejti az eredeti kifejezést.

A vizsgálat csupán a legalapvetőbb kérdések tárgyalására terjedhetett ki. Az egyes fejezetek kettébonthatók egy „általános” és egy „különös rész”-re. Az általános részben kerülnek tárgyalásra a szólásszabadság filozófiai alapjai; az egyes jogrendszerekben a szólásszabadság számára nyújtott alkotmányos védelem általános jellemzői; a szólásszabadság fogalma, terjedelme, jogosultjai, viszonya más alapvető jogokhoz; valamint a sajtószabadsággal kapcsolatban felmerülő számos súlyos kérdés. A különös rész három kérdéscsoportot jár körül, amelyek mindegyike maga is többfelé ágazik el: a személyiségvédelem és a szólásszabadság viszonya, különös figyelemmel a közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmére és a magánszféra megóvására; a gyűlölködő kifejezések által okozott problémákra adott válasz; valamint a társadalmi erkölccsel összeférhetetlen szólnak korlátozási lehetőségei. Valamennyi kérdésben megpróbáltam körüljárni és ütköztetni az elméletben folytatott viták egyes érveit, majd bemutatni a joggyakorlat során felmerülő újabb nehézségeket. Az objektívnak szánt tárgyalás során a szerzőtől joggal elvárt távolságtartás időnként meg- megbicsaklik kissé: a szólásszabadság bizonyos kérdéseinek tárgyalásakor nehéz mellőzni a hevült hangnemet és az egyértelmű állásfoglalást. Ettől függetlenül remélem, hogy a szükségszerűen elnagyolt felvázolt kép képes megragadni a téma vizsgálatát során felbukkanó legfontosabb kérdéseket, és a szerző álláspontja mindenhol a kellő megalapozottsággal bír. Ha ez a kétségkívül nagyravágyó igény teljesülne is, még nem jelentené az olvasó szükségszerű egyetértését: az első pillanattól kezdve nyilvánvalóvá vált számomra, hogy az itt tárgyalt problémák felgöngyölítése után, túl a jogi kérdések felett folytatott vitákon, a szembenálló véleményekben eltérő világnézetek, de legalábbis a helyesen működő társadalom alapjait érintő filozófiai felfogások csapnak össze.

A dolgozat témája rendkívül széles kört ölel fel. A téma tágassága miatt az egyes fejezetek – melyek önmagukban is teljes nagymonográfiák témái lehetnének – természetesen csak a legfontosabb elvek, szabályok bemutatására szorítkozhatnak. Reményeim szerint a dolgozat végére az Olvasó – ha lesz egyáltalán – egységes képet kap arról, milyen alapvető elvek mentén valósul meg a szólásszabadság szabályozása, milyen érdekek-ellenérdekek viaskodnak benne egymással. A felmerülő kérdések teljes részletességgel történő tárgyalása – valamennyi dogmatikai finomság bemutatásával – ezúttal nem lehetett célom.

II. A KUTATÁS MÓDSZERE

Az értekezés alapjául a magyar és az angol, illetve amerikai szakirodalom és tételes joganyag, valamint a bírói gyakorlat szolgáltak. A dolgozat megírását többéves anyaggyűjtés előzte meg, amelyek során – a PPKE JÁK Doktori Iskolájában folytatott Ph.D.-képzés keretében – feldolgozásra került a Magyarországon elérhető szakirodalom jelentős része. A Kar könyvtára számos témába vágó szakkönyv beszerzésében segédkezett.

Ezen felül 2003-ban módomban állt egy nyáron át kutatni a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának könyvtárában, illetve a szintén strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Nemzetközi Intézetében. A 2005/06-os tanévet a University College London LL.M. kurzusán töltöttem el, ahol alkalmam volt az angol média- és szólásszabadság-jog ismert professzoraitól tanulni, illetve a Kar, valamint az Institute for Advanced Legal Studies könyvtárában kutatni. Nagy segítségemre volt mindebben a két legnagyobb angol-amerikai internetes adatbázis, a Westlaw és a HeinOnline, ahonnan gyakorlatilag szinte a teljes amerikai és angol folyóirat-archívum és döntvénytár elérhető volt. Az összegyűjtött mintegy 1900 tételes bibliográfiai lista alapján kellett szelektálni azon anyagokat, amelyek végül feldolgozásra kerültek az értekezésben.

III. AZ ÉRTEKEZÉS RÖVID BEMUTATÁSA, A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK ISMERTETÉSE

Az értekezés 9 egységre, fejezetre oszlik.

Az [1] egység, a *Bevezetés* a dolgozat témaválasztását indokolja, illetve rövid eligazítást ad az olvasónak a választott terület és kutatási módszer tekintetében.

A [2] fejezet, *A szólásszabadság igazolásai* azt vizsgálja, milyen (jog)filozófiai alapokon nyugodhat a szólásszabadság létjogosultságának elismerése. E körben jórészt a modern filozófiai iskolák vizsgálatára támaszkodom. A jog modern, teljes értelmét csak demokratikus berendezkedésű államokban nyerheti el, így nem véletlen, hogy a görög demokráciák letűnése után hosszú időre feledésbe is merült, hogy aztán elsősorban a vallási tolerancia összefüggésében bukkanjon újra fel, majd később a felvilágosodás eszméi által váljon újra a közélet vitáinak tárgyává. A modern demokráciák rohamos terjedése, illetve megerősödése hozta magával az alapvető emberi jogok fokozott védelmét, így a szabad szólás joga is jelentős újjászületésen ment keresztül a második világháború után. Ma már általánosan elfogadott premissza, hogy a jog a demokratikus rend egyik alapvető pillére, éppen ezért folyamatos újraértelmezése, a körülményekhez való állandó adaptálása zajlik, amelyet nagymértékben szükségszerűvé tesz a gyors technikai fejlődés is, korábban még át nem gondolt problémákat kreálva.

A modern alkotmányok egy új társadalmi berendezkedés alaptörvényeként eredendően ezen új társadalmi rend, főképp pedig az annak alapjául tekinthető közös politikai döntéshozatal lehetőségének biztosítását szolgálták. Ezt az értéket kiegészítve szerepel a jog megalapozása mögött, kiszélesítve a közvitában való egyenlő részvétel alapvető jogát, az egyén érdekeinek általános védelme. A szólásszabadság joga azt is jelenti, hogy a kisebbségben maradó vélemény is védelmet élvez. A jog tehát nem csupán addig illeti meg az egyént, amíg egy adott kérdés vitája után arról közös döntés születik, hanem ezt követően is. Mindehhez járul az eredendő óvakodás az Állam, illetve az állami szervek hatalmától, mindenféle beavatkozásától a jog gyakorlásába. Az Állammal, pontosabban a törvényhozóval és a bíróságokkal való együttműködés, ebből eredően pedig némi szükségszerű „bizalom” irányukban mégis elengedhetetlen a jog korlátainak meghatározásánál.

A szólásszabadság modern elméleti megalapozásai három fő csoportba sorolhatók (individuális, demokratikus, és az igazság keresésének elméletei), e három csoportot tekintem át e fejezetben, majd választ keresek a kérdésre, vajon feltétlenül szükséges-e választanunk ezek közül ahhoz, hogy a szólásszabadság jogának gyakorlásából eredő problémákra megoldást leljünk. A szemben álló nézetek megkülönböztetésének alapvető szempontja az, hogy a jogot kizárólag az egyén szemszögéből vizsgáljuk, vagy a közösség érdekét is figyelembe vesszük gyakorlásakor. A fejezet záró, összefoglaló gondolata értelmében a három lehetséges megalapozás között nem szükségszerű, időnként pedig nem is lehetséges a választás.

A [3] fejezet, *A szólásszabadság szabályozása, védelme és korlátozása* a vizsgált jogrendszerek azon alapvető elveit, „alkotmányos technikáit” gyűjti egybe, amelyekre tekintettel kerül sor a szólásszabadság határainak megvonására.

Az alkotmányok és a különböző nemzetközi emberi jogi egyezmények általában meglehetősen szűkszavúak. A szólásszabadság védelmének biztosításánál, esetleg a korlátozás bizonyos szempontjainak megjelölésénél nem árulnak, nem is árulhatnak el többet. A szöveget tehát értelmezni kell, mely feladat elsősorban a bíróságokra és az alkotmánybíróságokra vár. Utóbbiak szerepe kiemelkedő az alapjogok értelmezésében, hiszen végső fokon ők szabják meg a jogok gyakorlásának kereteit, döntésük akár felül is írhatja a jogalkotóét, de szerepük ettől függetlenül is nélkülözhetetlen az alkotmányok és az alapjogokat érintő jogszabályok értelmének meghatározásához. Az alkotmányértelmezés művelete óhatatlanul az értelmezést végző bírót és testületet állítja a középpontba, ezzel alapot adva azon kritikáknak, melyek az alkotmánybíráskodás antidemokratikus jellegét hangsúlyozzák.

Kérdés, hogy hol helyezhető el a szólásszabadság joga az alapjogok között? Élvez-e valamiféle kiemelt helyet, lehetséges-e egyáltalán hierarchikus sorrendet felállítani közöttük? Az egyes alapjogok kivétel nélkül kiemelkedően fontos egyéni és közösségi érdekeket védenek, akár egyszerre többet is – éppúgy, mint

a szólásszabadság. Hogyan lehet rangsorolni ezen érdekek között, szükséges-e egy előre meghatározott „erősorrend” a viták feloldásához, amelyekben sokszor arról kell dönteni, vajon két alapjog ütközésekor melyik élvez elsőbbséget?

Bár az alkotmányok és a nemzetközi emberi jogi egyezmények nem állítanak fel semmiféle hierarchiát, a betartásuk felett őrkdő szervek, alkotmánybíróságok, nemzetközi bíróságok, bizottságok kialakítottak valamiféle csoportosítást abban a tekintetben, mely jogok „erősebbek”, esetleg korlátozhatatlanok. Bizonyos esetekben ilyen, korlátozhatatlan jog lehet az élethez való jog, a kínzás, embertelen bánásmód tilalma, a rabszolgaság tilalma, bizonyos büntetőjogi garanciák (például a visszaható hatály tilalma), a jog a tisztességes bírósági eljáráshoz stb. A szólásszabadság tekintetében is az a legfőbb kérdés, hogy, milyen érdekek sérelme, és a sérelem milyen mértéke alapozza meg a jogkorlátozást.

A szólásszabadságot szinte mindenek feletti értéknek vélő, ezáltal azt majdhogynem korlátozhatatlannak gondoló felfogást vallja az USA legtöbb, a témával foglalkozó kutatója. A szólásszabadság védelmének – európai szemmel rendkívülinek számító – kiterjesztése vált az elmúlt évtizedekben az *ortodox* állásponttá, a meghatározó „ideológiává”, és mindazokat, akik ezzel ellentétben némely kérdésben (mint például a fent említett pluralizmussal vagy gyűlölködő kifejezésekkel kapcsolatban) a korlátozás szükségessége mellett érvelnek, szinte a szabadság ellenségeként állítják be. Frederick Schauer megállapítása szerint ezzel bekövetkezett az a paradox helyzet, hogy mindenről lehet szabadon szólni, kivéve magát a szólásszabadságot.¹

Az általános európai felfogás jócskán eltér az amerikaitól, de azért az óceán ezen oldalán is hallatszódhatnak olyan hangok – az amerikai felfogást a sajátos, európai vagy kifejezetten magyar körülményekre adaptálva –, amelyek a szólásszabadság bármiféle korlátozásában, történjék az akár más alapjogok, vagy a pluralizmus értékének védelme érdekében, a zsarnokság „leheletét” vélik felfedezni. A szólásszabadság tiszteletét a „liberalizmus” fenntarthatósága próbakövének tekintik. Eszerint, ha a szólásszabadság korlátozásra kerül, az – minden egyéb megfontolás nélkül – az általános szabadságeszmény csorbulását is jelenti. Holott csupán arról van szó, hogy a szólásszabadság maga is több, egymással olykor ellentétbe kerülő érdeket is véd (ez indokolja például a médiaszabályozás létét), és egyébként sem lehet abszolút érték, gyakorlásakor tekintettel kell lenni egyéb – természetesen kellőképpen súlyos – érdekekre, jellemzően más alapvető jogok gyakorlására is.

A [4] fejezet, *A szólás meghatározása és a szabadság terjedelme* a „szólás” és a „szólásszabadság” értelmezésével, fogalmi köreik behatárolásának egyes kérdéseivel foglalkozik. Mi tartozik a szólás körébe? Felállíthatók-e bizonyos

---

¹ SCHAUER, FREDERICK: The First Amendment as ideology. *William and Mary Law Review*, Spring 1992. 853. o.

kategóriák a szólás fogalmán belül, amelyek eltérő mértékű védelmet élveznek? Szólásnak minősülnek-e a véleményt kifejező cselekmények? Hol lehet meghúzni a határvonalat? Meddig terjed a szabadság? Negatív vagy pozitív jog-e a szólásszabadság? Ki a jogosultja? Van-e kötelezettje? Maga a jog csak vertikális hatályú-e, avagy az állampolgárokat is kötelezi, bizonyos feltételekkel? Hol van a szólásszabadság helye a jogrendszerben, mi a szólásszabadság viszonya az egyes alapjogokhoz (gyülekezési jog, egyesülési jog, vallásszabadság, tulajdonjog, információszabadság, megkülönböztetés tilalma, tudomány szabadság, nyelvi jogok, szerzői jogok)?

E fejezetben kísérletet teszek arra, hogy a szólásszabadság lehetséges hatókörét megvizsgálva behatároljam azt a területet, amellyel a továbbiakban foglalkozom majd. A „szólás”, tehát a vizsgált alapjog által védett *érték* meghatározása már önmagában is nehézkes feladat. A definiálási kísérlet után megpróbálkozom annak meghatározásával, hogy általában véve meddig terjed a szabad szólás védelme, milyen jogokat keletkeztet és kötelezettségeket telepít az egyes jogalanyokra, illetve az Államra nézve. Ezután foglalkozom a szólásszabadság azon, viszonylag ritkán vizsgált kérdésével, hogy meddig terjed a „nem szólás joga”, másképpen a „csendben maradáshoz való jog”. Lehet-e bizonyos körülmények közepette szólásra kényszeríteni a jogosultat? Végezetül e fejezet zárásaként vizsgálom azon egyes alapjogokat, amelyek szoros összefüggésben állnak a szólásszabadsággal. A köztük lévő viszonyrendszer felderítésének eredményei bőven hordoznak olyan észrevételeket, amelyek a szólásszabadság gyakorlását közvetlenül érintik. Vizsgálatunk közvetlen tárgyát soha nem szabad pusztán önmagában nézni, mert úgy könnyedén elmosódottá válhatnak azok az egyéb körvonalak, amelyek a jogrendszerben elfoglalt méltó helyét kijelölik számunkra.

Az [5] fejezet, *A sajtó szabadsága* a leghosszabb terjedelmű, mégis ez az, amelynek a határai a legképlékenyebbek. Számos nyitott kérdéssel szembesülünk a sajtószabadság fogalmának vizsgálatakor. Mennyiben tér el a szólásszabadságtól a sajtószabadság? Meghatározható-e, hogy mi az a sajtó? Indokolt-e az egyes médiumokat eltérően szabályozni? Kinek a joga a sajtószabadság (az újságíróé, a szerkesztőé, a tulajdonosé vagy a közönségé)? Erősebben jelentkeznek-e a sajtószabadságban a jog pozitív jellegét alátámasztó vonások? Létezik-e hozzáférési jog a sajtóhoz?

A sajtó – durva közhely – ma már egész életünket átszövi, amely, számos egyéb következményen túl azzal is jár, hogy szerepe kimagasló a tájékoztatás, az információszerzés, a kultúra formálásának folyamatában, valamint, hogy a tömegtársadalmakban a sajtó legalábbis elviekben a közösségi viták lefolytatásának egyetlen lehetséges terepe maradt. A sajtószabadság megnyilvánulási formái, az újság és a rádió, televízió jelentősen eltérnek a szólásszabadság „klasszikus” formáitól, például az utcai szónok, a járókelők számára tartott nyilvános beszédétől. Az eltérő jelleg, a sajtószabadság

gyakorlása által kiváltott sokszoros hatás azonban önmagában még nem indokolná a két alapjog erőteljes szétválasztását. Ami ezt mégis elkerülhetetlenné teszi, az a sajtó által a modern demokráciában betöltendő feladat, azon kötelezettsége, hogy az állampolgárokat a megfelelő információkkal lássa el, és lehetőséget biztosítson számukra a megfelelő mennyiségű alternatíva közötti választásra a művelődés, tájékozódás, szórakozás terén egyaránt. Álláspontom szerint az Államnak sokrétű, tevőleges kötelezettsége van a sajtószabadság biztosításával kapcsolatban, mint például a sajtómonopóliumok létrejöttének megakadályozása, a működő sajtópiac megteremtése és felügyelete, a speciális feladatú közszolgálati médiumok fenntartása, a sajtó közvetett vagy akár közvetlen anyagi támogatása, a kiegyensúlyozottság, objektivitás, véleménypluralizmus megteremtése (elsősorban az elektronikus sajtóban), az európai műsorkvóták betartása stb. – ez a sokrétű kötelezettség nem enyészik el pusztán a technikai fejlődés bekövetkeztével, amely megszünteti (megszüntette) a médiapiac szűköségét.

Részletes vizsgálat tárgyává teszem a sajtó működésére vonatkozó, annak tartalmát közvetve vagy közvetlenül befolyásoló szabályokat, mint a tartalom közvetlen szabályozása (pl. a kiegyensúlyozottság, a negatív jellegű műsorstandardok), a hozzáférés szabályozása (pl. a válaszadási jog vagy a politikai szervezetek hozzáférési joga), az előzetes beavatkozás (cenzúra) tilalma. Általánosan leszűrhető megállapítás, hogy megfelelő törvényi garanciák mellett ezek a külső beavatkozást megvalósító eszközök elvileg mind-mind segédkezhetnek a sajtó közfeladatainak ellátásában. Ennek elfogadására persze előbb ezen, közcélú, demokratikus feladatok meglétét is el kell fogadnunk.

Röviden kitérek az internet sajátosságaira is (amely egyébként aligha szorítható be a „sajtó” általunk eddig használt fogalmába), és vizsgálom, hogy a közelgő digitalizáció milyen hatást gyakorolhat a médiaszabályozásra.

A [6] fejezet, a *Személyiségvédelem és szólásszabadság* elsősorban a jó hírnév, becsület, emberi méltóság védelmével foglalkozik, mind büntető-, mind polgári jogi összefüggésben, különös tekintettel a közéleti szereplők személyiségvédelmére, illetve a magánszféra védelmének egyes kérdéseiről szól.

A rágalmozó, hírnév- és becsületsértő állítások elsősorban a közéleti szereplők esetében válnak a szólásszabadság kiemelt kérdésévé, míg a másik vizsgált terület, a magánszféra védelme és a szólásszabadság ütközése mind a közszereplők, mind a magánszemélyek esetében kényes kérdéseket vet fel. A két terület külön-külön is több személyiségi jogot érint (jó hírnévhez való jog, becsülethez, emberi méltósághoz való jog, képmás és hangfelvétel, magántitok, magánlakás, személyes adatok védelme stb.). A rendkívül szerteágazó kérdések egységes, összehasonlító megközelítésű tárgyalása nem egyszerű feladat, hiszen a jog már a személyiség lényegét is csak nehezen képes megragadni (Balás P. Elemér szerint: „személyiségi jog és jogi technika nincs nagy barátságban

egymással...”²) és a terjedelemből adódóan e fejezet nem is vállalkozhat többre a fő szempontok és alapvető problémák, illetve az azokhoz kapcsolódó, egymással összecsapó érvek bemutatásánál és megtárgyalásánál. Megállapításom szerint a személyiségi jogok még a leginkább a nyilvánosság előtt tevékenykedő személyek esetében sem vonulhatnak teljesen háttérbe, a sajtó felelőssége pedig – tekintettel a megfelelő tájékoztatás előírására – nem csak az egyes személyiségi jogok tiszteletben tartását, hanem a közönség jogainak figyelembe vételét is megköveteli. Ez indokolja a bizonyítási teher jelenlegi elosztásának a fenntartását éppúgy, mint a „felelős újságírás” mércéjének a bíróságok általi meghatározását, vagy a helyreigazítási (válasz-) jog megőrzését.

A [7] fejezet, *A gyűlölködő kifejezések és a szólásszabadság* szintén több kérdést foglal össze. A meghatározott társadalmi csoportok ellen irányuló gyűlölködés univerzális probléma. A szerencsésebb országokban e magatartások jobbra megmaradnak a verbális sértegetések szintjén, máshol azonban eredményeképpen emberek tömegei halnak meg nap, mint nap. A modern társadalmak szeretnek azzal hízelegni önmaguknak, hogy az általuk választott demokratikus rend megfelelő módon képes kezelni a gyűlölet egyes megnyilvánulásait: a jog közbelépése csak a legszükségesebb esetekben indokolt, a problémák többsége „társadalmi önszabályozás” útján, öntisztulással megoldódik. Az utóbbi évek világpolitikai eseményei azonban arra intenek, hogy a nyugati demokráciákra „tervezett” megoldás nem képes megfékezni a mélyről fakadó indulatokat. Ettől függetlenül, erőszakos cselekmények hiányában is felmerül a kérdés, hogy milyen mértékben indokolt védeni a gyűlölködő kifejezéseket, milyen pozitív hozadéka lehet az egyének, valamint a társadalom számára. E fejezetben a gyűlölködés, gyűlöletre izgatás korlátozási lehetőségeinek és azok elvi alapjainak vizsgálata után (ideértve az önkényuralmi jelképek tiltását és a nemzeti jelképek védelmét is) a gyűlölködés két speciális formájával, a holokauszt-tagadás tiltására vonatkozó szabályokkal, valamint a blaszfémia büntetésének lehetőségeivel foglalkozom. A záró megállapítás szerint a kérdés a magyar jogban máig teljességgel lezáratlan, és a kérdésben időről-időre döntéseket hozók (Legfelsőbb Bíróság, Alkotmánybíróság) mércéi még nem kristályosodtak ki igazán. A probléma nyugvópontra kerüléséhez szükséges lenne a korlátozás alapjairól és mértékének indokoltságáról való megegyezés. Az európai hagyományok mindenesetre arra indítanak, hogy az emberi méltóságnak az eddigiéknél nagyobb védelmet nyújtson a jogrendszer, akár polgári jogi, akár büntetőjogi eszközökkel.

---

² BALÁS P. ELEMÉR: A személyiségi jogok. In SZLADITS KÁROLY (szerk.): *Magyar Magánjog I. Általános rész. Személyi jog.* Budapest: Grill Károly Kiadója, 1941. 638. o.

A [8] fejezet, az *Erkölcsvédelem és szólásszabadság* az obszcén, pornográf, illetlen kifejezések, képek, filmek megengedhetőségének kérdéseiről szól, kiegészítve a nyilvános, erkölcstelen viselkedés korlátozási lehetőségeinek vizsgálatával – utóbbiak esetében az is kérdés, hogy egyáltalán értelmezhetőek-e a szólásszabadság korlátaiként. A témában különös hangsúlyt kapnak az egyes médiumok, illetve az internet szabályozásának kérdései.

A közerkölcs fogalmát egyetlen jogrendszer vagy nemzetközi jogi dokumentum sem definiálja, annak ellenére, hogy többször is hivatkoznak rá, mint a szólásszabadság lehetséges korlátjára. Az 1950-es Emberi Jogok Európai Egyezményének betartása felett örökös strasbourgi bíróság is óvakodott az erkölcs általánosan, minden európai államban alkalmazható fogalmának meghatározásától, a kérdés tisztázását a tagállamok hatáskörébe utalta. Tekintve, hogy az egyes államok sem igen sietnek a fogalom meghatározásával, ellenben gyakran döntenek arra hivatkozva, leszűrhető a megállapítás: a fogalom „jogszabályban történő megállapítása nem feltétele a közerkölcs sérelme megállapításának (...), mindegy az adott ügyben, az adott időben és helyen eljáró hatóság, vagy igazságszolgáltatási szerv jogosult”.³ Ez a megoldás helyénvalónak látszik, tudomásul kell vennünk, hogy léteznek fogalmak, amelyek nem szoríthatók be a jogi normarendszer kereteibe, és – Lábady Tamás kifejezésével élve – *metajurisztikus elemként* jelennek meg a jogban, kerekítik ki a jogszabályok értelmét.⁴

Ennél azonban bonyolultabb a helyzet. Ismételten ütközőponthoz, és éles hangú vitákat generáló problémákhoz érünk, amikor a szólásszabadságot a közerkölcs védelme miatt korlátozó szabályokat vizsgáljuk. Ezeknek egy része kifejezetten a kiskorúak védelmére szolgál (egyes reklámtilalmak, a szexualitást ábrázoló műsorok sugárzási időpontjának korlátozása), mások az egész társadalom erkölcsi védelmét célozzák. A kifejezés, a vélemény szabadságának korlátozása azonban csak megfelelően nyomós indokból történhet, így előfordulhatnak vitatott esetek. Nem mindenki ismeri el az Állam jogát arra, hogy polgárai erkölcsének védelmében alapjog-korlátozással éljen. Mai magyar jogunkban viszonylag kevés ilyen szabályt találunk, az egyetlen vitatott rendelkezést az Alkotmánybíróság 1997-ben megsemmisítette – de nem azért, mert alkotmányellenesnek találta volna a sajtószabadság közerkölcs védelme miatti korlátozását. A közerkölcs védelmét szolgáló szabályok az USA-ban és Angliában elkülönítik, és eltérően szabályozzák a *pornográf*, az *obszcén* és az *illetlen* kifejezéseket.

A pornográfia, obszcenitás, illetlenség fogalmainak elválasztása – eltérő súlyuknál fogva – eltérő mértékű korlátozást is indokol. Némely esetben már kérdésessé válik, hogy a szólásszabadság korlátozása valóban elsősorban a

---

³ PÁKOZDY CSABA: A közerkölcs védelme mint a véleménynyilvánítás egyik nemzetközi jogi és alkotmányos korlátja. *Acta Humana*, 2003/3. 54. o.

⁴ LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*. Pécs – Budapest: Dialóg Campus, 1997. 197. o.

társadalom erkölceinek, és nem a pornográfia által veszélyeztetett egyéni jogok védelmében történik-e. Az obszcén kifejezések a kiskorúak fejlődésére nézve a közvélekedés szerint károsak. Az angolszász típusú szabályozás bírálói azonban messzebb mennek ennél: álláspontjuk szerint a pornográfia megengedése a felnőtt társadalom tagjai számára is súlyosan károsak.

Talán érdemes néhány mondatban – az egyes fejezetektől immáron elvonatkoztatva – összefoglalni azon gondolatokat, amelyek a szólásszabadság egyes kérdéseinek vizsgálatkor általános érvényű észrevételekként jelentkeztek. Meglátásom szerint ezek valamennyi tárgyalt problémakör tekintetében általában véve is irányadók, némelyiküknek pedig akár a szólásszabadságon jóval túlmutató jelentősége is lehet.

Valamennyi felmerülő kérdésben jól észrevehető volt három jog, vagy inkább jogcsoport folytonos viaskodása egymással: a *méltóság*, *egyenlőség*, *szabadság* triásza hol egymást támogatva, legtöbbször azonban egymás ellenében hatva állandó egyensúlyozásra készíti a vitás kérdéseket megoldani kívánót. Az egyéni szabadság csak a szabad szólás leginkább szembeötlő eleme: annak gyakorlása során egyéb kiemelkedő érdekek és értékek is védelmet követelnek. A szólásszabadság tehát *többdimenziós jog*: határainak megvonásnál több, eltérő, olykor összeütközésben lévő érdekre is figyelemmel kell lenni. Bár értelmezésében alapvetően dominál a negatív jelleg, azaz az elismerés és a távolságtartás kötelezettsége, időnként szükséges pozitív jellegének elismerése is: például a gyülekezési jog tárgyi feltételeinek, vagy a sajtó kiegyensúlyozottságának biztosítása nélkül a jog eredeti céljának megfelelő gyakorlása nem lehetséges. Az egyenlőség elvének többféle lehetséges megközelítéséből éppen úgy fakad a szólásszabadság tényleges gyakorlási lehetőségeinek biztosítása, mint az, hogy ezzel párhuzamosan mások egyéni szabadsága időnként szükségszerűen háttérbe szorul. A határok meghúzásánál pedig mindig ott van az emberi méltóság, amelyik egy adott pontot túllépve már felülkerekedik a szabadságon. Jól kiütközött a vizsgálat során az amerikai és az európai jogfelfogás különbsége, amely az eltérő alapjogi hierarchiánál jóval többet jelez: a „jó életről” vallott felfogás, ha úgy tetszik, az eltérő élet- és társadalomfilozófia fedezhető fel abban, hogy „az amerikaiak a maguk emberi jogi univerzumában a szabadságra helyezik a fő hangsúlyt, az európaiak pedig a méltóságra”.⁵ Wojciech Sadurski egyenesen az amerikaitól jelentősen eltérő „európai alkotmányos identitás”, azaz az egyes nemzeteket összekötő közös alkotmányos alapelvek közé sorolja az egyéni szabadság védelme mellett a polgárok érdekeit tevőleges magatartással előmozdító, tehát pozitív jellegű társadalmi funkciókkal rendelkező Állam létjogosultságának elismerését, a demokrácia megvédését a demokrácia-ellenes nézetektől, valamint az alapvető jogok magánviszonyokban is kötelezettségeket keletkeztető jellegét – utóbbit az

---

⁵ WEILER, JOSEPH H. H.: *Keresztény Európa*. Budapest: Szent István Társulat, 2006. 70. o.

egyének együttélését lehetővé tevő társadalmi morál fenntartása nevében.⁶ Mindezen alapelvek tényleges alkalmazása a szólás- és sajtószabadság területén is súlyos következményekkel jár.

Rendkívül izgalmas volt megfigyelni *az egyén és a közösség* viszonyát a szólásszabadság egyes kérdéseinek összefüggésében. Az alapvető emberi jogok, eredendő individualitásuknál fogva eleve magukban hordozzák a feszültségek forrásait, amelyek a jog gyakorlásakor – ami óhatatlanul a közösségben, a közösség előtt zajlik – szinte kivédhetetlenül törnek elő. Az egyéni jog gyakorlása és a közösség érdeke között is harmonikus egyensúlyt kell teremteni, és ez még akkor is igaz, ha akadnak ma olyan hangok, amelyek az egyén javára billentenék el ezt az egyensúlyt, tagadva a közösség érdeke alapján történő jogkorlátozás lehetőségeit. Az egyéni jogok eredendő elsőbbségére aligha épülhet koherens és működőképes társadalmi rendszer.⁷ A szólásszabadság tehát *nem abszolút jog*. Bár kiemelt védelme a demokratikus rend működőképességének biztosítása érdekében indokolt, időnként fejet kell hajtania egyéb érdekek (alapjogok vagy alkotmányos értékek) előtt. A szólásszabadság összefüggésében felmerült problémák tehát tovább növelik az egyén és a közösség közötti örök feszültség lehetséges forrásainak számát.

Nem csupán az egyén és a közösség, hanem *az egyén és a hatalom* viszonya is izgalmas kérdésekkel szembesíti a szólásszabadság kutatóját. Rá kellett döbbedni arra, hogy „a hatalom” kifejezés ma már nem kizárólag a korábban olyannyira rettegett Államot rejtheti, amelyet néhányan olykor szinte nosztalgikusan még ma is a szabadság egyetlen igazi, méltó ellenfelének tekintenek (hát ezért indokolt a nagybetű használata). Az új, felnövő hatalmak a szólásszabadság területén elsősorban a sajtó piacán jelentkeznek. Természetesen nem valamiféle megátalkodott, egymással titokban összeesküvő, állandóan rosszban sántikáló „sajtóhatalomról” van itt szó, amelynek képviselői a régi idők karikatúrái mintájára a pénzeszsákokon üldögélnek, nadrágjukon túlcseresznyés pocakkal, szájukban vastag szivarral. De be kell látni, hogy a mai világ valamennyi olyan pontján, ahol üzlet, ráadásul *zsíros üzlet* van, az anyagi érdekek rendkívüli mértékű koncentrációja figyelhető meg. Ezt a koncentrációt éppen az egyéni szabadság elismerése és védelme tette lehetővé. Ezek az érdekek pedig – ismét csak mindenféle „erkölcsi sértettség” nélküli a ténymegállapítás – olykor ellentétesek lehetnek a közösség vagy éppen az Állam hosszú távú érdekeivel. Új, feltörekvő hatalomkoncentrációkról van tehát szó, amelyek ugyan egyfelől segédkezhetnek például az Állam még mindig kétségtelenül meglévő potenciális elnyomó erejével szembeni ellensúly

---

⁶ SADURSKI, WOJCIECH: European constitutional identity? *European University Institute, working paper*, No. 2006/33., 2006. 13-21. o.

⁷ KOSKENNIEMI, MARTTI: The effect of rights on political culture. In PHILIP ALSTON (szerk.): *The EU and human rights*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1999. 99-116. o.

képzésében, másfelől viszont a sokszorosan ellenőrzött és kordában tartott Államhoz képest ma már jelentősebb befolyást tudnak gyakorolni az egyes ember életére, akár még alapjogaik gyakorlására is. Gyakori dolog lett mostanában Bibó Istvántól idézni, nem kívánok én sem kibújni e feladat alól. Bibó arra figyelmeztet *Az államhatalmak elválasztása egykor és most* című akadémiai székfoglalójában, hogy a hatalmi ágak klasszikus hármas felosztása a XX. század derekára már idejétmúlttá vált: az újonnan létrejövő hatalomkoncentrációkkal szemben mindig újabb ellensúlyokat kell képezni.⁸ Kiemeli, hogy a kultúra és a szellemi élet területén az új hatalmak „demoralizáló hatása” különösen jelentős. És bár Bibó ezen új hatalmakat is az Állam egyes új nyúlványaiként határozza meg, aligha kétséges, hogy gondolatát ma már a magánszféra bizonyos szereplőire is kiterjeszhetjük.

A jogok mellé időnként *kötelezettség is társul*: igaz ez a szólás-, és különösen az abból eredő sajtószabadság esetében is. A „kötelezettség” a hohfeldiánus felfogás szerint nem a „jog” ellentéte, hanem annak elengedhetetlen kiegészítője.⁹ Az én szabadságom másra kötelezettséget ró, a másik szabadsága pedig engem is terhel. A demokratikus berendezkedés a sajtószabadság terepén például szükségessé teszi azt, hogy az állampolgárok minden releváns információhoz hozzáférhessenek, mielőtt döntést hoznak a közösség, illetve saját ügyeikben. Ez pedig elsősorban a sajtóra, illetve a sajtó szabályozásért felelős Államra terhel bizonyos kötelezettséget. Cass Sunstein nem csak a kötelezettség kellő súlyú említését, hanem a *felelősség* eszméjét is hiányolja az egyéni jogokról folyó vitákból.¹⁰ Felfogása szerint a jog nem csupán lehetőség, hanem felelősség is – az e gondolat elfogadásából eredő következmények a szólásszabadság egyes területein könnyedén azonosíthatók.

Ha azonban csupán annyit fogadunk el, hogy a szólásszabadság mellé kötelezettség is párosul, illetve, hogy a demokratikus rendszer működése enélkül nem lehetséges – és ezt mindenféle jogon kívüli, erkölcsi normarend alkalmazásának mellőzésével is megtehetjük –, világos, hogy az *Államot kell segítségül hívni* a szabályozás megalkotásához és betartatásához. Mindez abból a fenti felismerésből fakad, hogy ma már nem az Állam az egyetlen olyan „hatalom”, amelyik az egyéni jogokat csorbítani képes: éppen az Állammal szemben fokozottan védett magánszféra termeli ki azon erős érdekérvényesítő képességgel bíró csoportokat, amelyek korlátozni tudják a jog tényleges gyakorlását, illetve az abból fakadó közérdekű kötelezettségek teljesítését. Ez a történelem furcsa fintora: az Állam, a korábbi nagy ellenség az egyetlen, amely ma a szabadság valóságos gyakorlását biztosítani tudja.

---

⁸ BIBÓ ISTVÁN: *Az államhatalmak elválasztása egykor és most*. In UÓ: *Válogatott tanulmányok, II. kötet (1945-49)*. Budapest: Magvető, 1986 [első megjelenés: 1947].

⁹ HOHFELD, WESLEY NEWCOMB: *Fundamental legal concepts*. New Haven: Yale University Press, 1919.

¹⁰ SUNSTEIN, CASS R.: *Rights and their critics*. *Notre Dame Law Review*, 1995. 727. o.

A szólásszabadság egyben *kultúra* is. Nem létezik egységes, univerzális fogalma, nincsenek bárhol azonosan megvonható határai, vagy olyan meghatározható feltételrendszere, amely mellett akárhol működőképes lehet.¹¹ Még a jog megnevezésére szolgáló kifejezés is országonként eltér (szólásszabadság, véleményszabadság, a kifejezés szabadsága). Mégis, a szólásszabadság mégoly eltérő felfogásai alapján is lehetséges egymáshoz alig hasonlító, de egyaránt működőképes modelleket felállítani. Az Egyesült Államokban szinte *romantikus hevület* övezi az Alkotmány szólásszabadságot biztosító Első Kiegészítését.¹² Ott az egyéni szabadság, de különösen a szólás szabadsága *jelképpé nemesült*: az amerikai nép szabadságszeretetének, életrevalóságának, makacsságának, öntörvényűségének, erejének, büszkeségének, függetlenségének jelképévé. Európában a szólásszabadság soha nem volt ilyen jelkép. De pusztán ennek alapján nem állapítható meg sem egyik, sem másik felfogás igaza.

A kérdésekre adott válaszok tehát nagyban függenek az adott ország társadalmi állapotától, történelmétől, hagyományaitól, kultúrájától.¹³ Páskándi Géza az író tehetségével így ír erről:

„Más felfogása van az individuum szabadságáról egy tőlünk igen távol élőnek, s egy európainak. De még Európán belül is ingadozik ez a szabadságigény. *Törvény a szabadság színeváltozása.*”¹⁴

Mindez azt is jelenti, hogy egy kérdésre több helyes válasz is létezhet, az eltérő körülményektől függően. A kulturális állapotokon túl a szólásszabadság mindenkori helyzete még valamit pontosan jelöl: megvilágítja a döntéshozók által a társadalom egésze számára választott, bejárando utat. Jól kivehetően jelzi ugyanis, hogy a néhány kiválasztott (a néhány száz fős parlament vagy akár a csupán néhány tagú Alkotmánybíróság) milyen társadalom építéséhez kíván hozzájárulni a jövőben.¹⁵ A szólásszabadság határainak megvonásánál ennek megfelelően szükségszerűen napvilágra kerül a döntéshozó testület által meghatározott értéksorrend is. *Kibújik a szög a zsákból*, ki mit tekint fontosabbnak, a szabadságot, a méltóságot, az egyenlőséget, illetve, hogy ezek pontosan milyen arányú egyensúlyozását választja.

---

¹¹ KROTOSZYNSKY, RONALD J. JR.: *The First Amendment in cross-cultural perspective. A comparative legal analysis of the freedom of speech.* New York, London: New York University Press, 2006. 214-22. o.

¹² SHIFFRIN, STEVEN: *The First Amendment, democracy and romance.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1990. 159. o.

¹³ SCHAUER, FREDERICK: Free speech and cultural contingency of constitutional categories. *Cardozo Law Review*, 1993. 865. o.

¹⁴ PÁSKÁNDI GÉZA: *A szabadság színeváltozásai.* Budapest: Magvető, 1984. 201. o. – kiemelés az eredetiben.

¹⁵ POST, ROBERT C.: *Constitutional domains: democracy, community, management.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1995. 112. o.

A szólásszabadság kulturális meghatározottságának elfogadása ugyanakkor egyenes úton vezet el egy másik felismeréshez: a jogi eszköztár ezúttal is csak korlátozott hatású lehet, az igazán súlyos kérdések megoldásában csak némi segítség nyújtására képes, és – kétségbeesetten ráutalva az erkölcs, a konvenciók és más normarendszerek segítségére – jobbára tanácstalanul áll a felmerülő problémák jelentős része láttán.

A szólásszabadság kapcsán is igaz a megállapítás, hogy a jog jelentése, tartalma jórészt attól függ, aki éppen az értelmezést végzi. Ez a feladat többekre hárul, hiszen a jogalkotó, a jogalkalmazó és az Alkotmánybíróság egyaránt értelmezheti azon rendelkezéseket, amelyek a szólásszabadság területeit érintik. Elengedhetetlen volt annak vizsgálata, hogy hogyan, milyen módon és mértékben valósult meg a szólásszabadság körében a *külföldi megoldások adaptálása* a magyar viszonyokra. A rendelkezésünkre álló jogi hagyomány hiánya óhatatlanul szükségessé tette a külföldi minták olykor szervesen átvételét, de hogy kinek, honnan és milyen mértékben szabad az egyes megoldásokat átvennie, az már természetesen éles hangú viták tárgya lehet.

A külföldi megoldások átvétele csak rendkívüli óvatossággal történhet. A felelősség itt nemcsak a jogalkotóé és a jogalkalmazóé, hanem a tudományé is.

A fejtegetések végére nem illeszthető különösebben hatásos csattanó. Újra csak ismételni tudom az általam legfontosabbnak vélt gondolatot, amely a szólásszabadság valamennyi kérdése mögött alapvető elvként húzódik meg: ez az elv pedig a szembenálló érdekek örökös egyensúlyozását várja el a szólásszabadság gyakorlójától és tartalmának meghatározójától is. Búcsúzásképpen nagyszerűen összefoglalja mindezeket Simon Lee, a leeds-i egyetem professzorának szavai:

„...arról akarok meggyőzni mindenkit, hogy lehetséges szenvedélyesen ragaszkodni a szólásszabadság egy korlátozott, de realisztikus elképzeléséhez. Sajnos a jelenlegi ködös viták eredményeképpen általános lett a vélekedés, hogy valaki vagy csak abszolutista szólásszabadság-fanatikus, vagy pedig a szabadság iránt érzéketlen cinikus lehet. A szólásszabadság nem a legfontosabb jog a világon. (...) Nem abszolút, korlátozhatatlan jog. (...) Ez nem jelenti azt, hogy a megfelelően értelmezett szólásszabadság iránti elkötelezettségünket csökkenteni kellene. Annyit jelent, hogy el kell kezdenünk elfogadni az egymással versengő érdekek közötti nehéz, időnként egyenesen tragikus döntésekkel járó választási kényszer fennálltát.”¹⁶

---

¹⁶ LEE, SIMON: *The cost of free speech*. London, Boston: Faber and Faber, 1990. 25-26. o.

IV. A SZERZŐ KORÁBBI PUBLIKÁCIÓI

Könyvek

1. *Tízéves a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara. Ünnepi kötet.* Budapest: Szent István Társulat, 2005. 343. o. [szerkesztőként, társszerkesztők: BÁNDI GYULA és HORVÁTH ATTILA]
2. „A Köztársaság nevében!” – *Pálinkás György emlékkönyv.* Budapest: Rejtjel, 2007. 318. o. [szerkesztőként, társszerkesztők: BALLA JUDIT és BORBÉLY ZOLTÁN]

Szakkikkek, tanulmányok

1. Sajtószabadság és személyiségi jogok az angol jogrendszerben. *Magyar Jog*, 2001. április. 238-247. o.
2. „A cenzúra éj, a szabad sajtó nap” – a magyar sajtójog fejlődésének vázlata. In HAJDÚ GÁBOR (szerk.): *Jogtörténeti tanulmányok dr. Horváth Attila tiszteletére.* Budapest, 2003. 59-74. o.
3. A sajtószabadság két oldala és a tájékozódáshoz való jog. *Jogtudományi Közlöny*, 2004. január. 22-30. o.
4. A holokauszt-tagadás büntethetősége és a véleményszabadság korlátozása. *Magyar Jog*, 2004. április. 220-231. o.
5. Etikai szempontok a sajtószabadság megvalósításában. In BÖLCSKEI JÁNOS – NOCHTA TIBOR (szerk.): *Emlékkönyv Lábady Tamás 60. születésnapjára tanítványaitól.* Budapest: Szent István Társulat, 2004. 205-223. o.
6. Sajtó és jog 1848/49-ben. In HORVÁTH ATTILA – HAJDÚ GÁBOR (szerk.): *Magyar jogtörténeti tanulmányok – pályakezdő dolgozatok.* Budapest: Neolife [a PPKE-JÁK kiadványa], 2004. 63-72. o.
7. Közérkölc és véleményszabadság – összehasonlító perspektíva. In FEKETE BALÁZS – SZABÓ SAROLTA (szerk.): „*Monumentum aere perennius*” – *Tanulmányok Péteri Zoltán tiszteletére.* Budapest, 2005. 183-202. o.

8. A katolikus egyház és a sajtó szabadsága. In HAJDÚ GÁBOR – RUSZTHI HUNOR (szerk.): *In honorem magistrorum*. Budapest: Neolife [a PPKE-JÁK kiadványa], 2005. 73-83. o.
9. A közerkölcs és a véleményszabadság összeütközésének kérdései Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban. *Magyar Jog*, 2005. október. 631-640. o.
10. Pázmány Péter egyeteme. In BÁNDI GYULA – HORVÁTH ATTILA – KOLTAY ANDRÁS (szerk.): *Tízéves a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara*. [társszerző: Horváth Attila]. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 25-33. o.
11. A közösségek méltóságának védelme. *Iustum Aequum Salutare*, 2005/1. 147-169. o.
12. A sajtó- és véleményszabadság igazolásairól. In HORVÁTH PÁL (szerk.): *Praelegálások V.*, PPKE-JÁK Doktori Iskola, 2006. 30-38. o.
13. Jog a válaszadáshoz. *Infokommunikáció és Jog*, 2006/2. 41-48. o.
14. A sajtó önkorlátozása – esély és hiány. In BUZINKAY GÉZA (szerk.): *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis, Nova Series Tom. XXXIII. Sectio Scientiarum Medialium. A magyar újságíró múltja és jelene. Tudományos konferencia az Eszterházy Károly Főiskola Médiatudományi Tanszékének rendezésében, 2005. május 6-7. Eger, 2006. 95-101. o.*
15. A New York Times v. Sullivan-szabály és hatóköre Magyarországon. *Magyar Jog*, 2006. november. 650-657. o.
16. Sullivan on tour: a New York Times v. Sullivan-szabály Angliában, Ausztráliában és Új-Zélandon. *Jura*, 2006/2. 108-117. o.
17. Around the World with Sullivan – The New York Times v. Sullivan Rule and its Universal Applicability. *Iustum, Aequum, Salutare*, 2006/3-4. 101-115. o.
18. „A cenzúra éj...” – Gondolatmorzsák a sajtó előzetes korlátozásáról. *Infokommunikáció és Jog*, 2007. június. 77-81. o.
19. A közszolgálati média fogalma. *Médiakutató*, 2007. nyár. 25-33. o.
20. A sajtószabadság jelentése. *Acta Humana*, 2007/1-2. 41-56. o.

21. A szólásszabadság igazolásai az angolszász jog és jogfilozófia fényében. *Valóság*, 2007/9. 37-52. o.
22. A magánszféra és a sajtó – magyar, angol és európai pillanatkép. *Magyar Jog*, 2007. október. 616-625. o.
23. Izgatás, uszítás, gyűlölet – méltóság vs. szólásszabadság a magyar jogrendszerben. In BALLA JUDIT – BORBÉLY ZOLTÁN – KOLTAY ANDRÁS (szerk.): „*A Köztársaság nevében!*” – Pálinkás György emlékkönyv. Budapest: Rejtjel, 2007. 103-134. o.
24. The Right of Reply – A Comparative Approach. *Iustum Aequum Salutare*, 2007/4. 203-213. o.
25. A közéleti szereplők hírnévvédelme a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában. *Jogtudományi Közlöny*, 2008. február 94-103. o.
26. A szólásszabadság délibábja. *Valóság*, 2008. [megjelenés alatt]
27. A véleménynyilvánítás szabadsága. Fogalmi tisztázás az Alkotmány 61. §-hoz. *Századvég*, 2008. június [megjelenés alatt]
28. Az Alkotmány 61. §-a. A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága, a közérdekű adatok nyilvánossága. In JAKAB ANDRÁS (szerk.) *Az Alkotmány kommentárja*. Budapest: Századvég, 2008. [megjelenés alatt]

Oktatási anyagok

1. *A sajtószabadság alapjai*. [egyetemi jegyzet] Budapest: Szent István Társulat, 2003. 72. o.
2. *Fejezetek a vélemény- és sajtószabadság köréből*. [egyetemi jegyzet] Budapest: Szent István Társulat, 2004. 93. o.
3. *Fejezetek a szólásszabadság köréből*. [egyetemi jegyzet] Budapest: Szent István Társulat, 2006. 119. o.
4. *Sajtó- médiajog*. [egyetemi jegyzet] Budapest: Szent István Társulat, 2007. 208. o.

5. *Sajtó- és médiajog*. [egyetemi jegyzet] Budapest: Szent István Társulat, 2008. 278. o.

Recenziók

1. Book review: Gábor Jobbágyi – Judit Fazekas: Law of Contracts in Hungary. *Acta Juridica Hungarica*, 2003/3-4. 285-286. o.
2. Az igazság és a nagy mítosz... [ismertetés Képes György: *A tökéletesebb unió: az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya* című könyvéről] *Jogtörténeti Szemle*, 2004/2. 72-74. o.
3. Igazságot a magánjognak! [ismertetés Horváth Attila: *A magyar magánjog történetének alapjai* című könyvéről] *Jogtörténeti Szemle*, 2006/4. 84-86. o.
4. Tisztelgő kötet Gáspárdy László professzor emlékére. [ismertetés Harsági Viktória – Wopera Zsuzsa (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet Gáspárdy László emlékére*. c. könyvéről] *Iustum Aequum Salutare*, 2008/1. 181-182. o.

Beszámolók, emlékezések

1. Hagyomány és tiszteletadás – Rákóczi- és Deák-évfordulók a Pázmány jogi karán [társszerző: GERENCSÉR BALÁZS] *Jogtörténeti Szemle*, 2004/1. 70-72. o.
2. A magyarok vére – megemlékezés az 1956-os forradalom 50. évfordulójáról. *Iustum Aequum Salutare*, 2006/3-4. 191. o.
3. Tétova levélféleség Pálinkás Györgyhöz. In BALLA JUDIT – BORBÉLY ZOLTÁN – KOLTAY ANDRÁS (szerk.): „*A Köztársaság nevében!*” – *Pálinkás György emlékkönyv*. Budapest: Rejtjel, 2007. 59-62. o.

V. A JELÖLT ÉLETRAJZA

Koltay András 1978. augusztus 15-én született Budapesten. 1999-2000 között a Kent Institute-ban tanult Sydney-ben, Ausztráliában, ahol Business Management diplomát szerzett. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán 2002-ben végzett, „cum laude” minősítéssel. Ezt követően 2003-ban a strasbourgi Emberi Jogok Nemzetközi Intézetében tanult, ahol a Nemzetközi Emberi Jogok kurzuson szerzett diplomát. 2005-2006 között a University College London, Faculty of Law mesterképzésén vett részt, ahol LL.M. diplomát szerzett, „merit” minősítéssel. A PPKE JÁK Doktori Iskolájába 2002-ben iratkozott be, és 2006-ban szerzett abszolutóriumot.

1996-tól kezdve angol és német nyelvből szerzett nyelvvizsgákat, mindkét nyelvből tett magyar és nemzetközi vizsgát is.

A 2002-es diplomázás után a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékének egyetemi tanársegédjeként helyezkedett el, 2007-től egyetemi adjunktus.

A sajtó- és médiajogot – amely tárgynak a Karon tárgyjegyzője is –, valamint a szólás- és sajtószabadság egyes kérdéseit, a személyiségi jogokat már egyetemista éveit óta kutatja.

Tudományos tevékenységét a közel 50 megjelent szakpublikáció, illetve számos konferencia-előadás is tanúsítja. Ezen felül 2006 óta a PPKE JÁK tudományos folyóiratának, a *Iustum Aequum Salutare*-nak a szerkesztője is.

Értekezésének kutatóhelyi vitája 2007 októberében zajlott, amelyet követően megindult a doktori eljárás.

Budapest, 2008. június 20.